

LADISLAV BOGNAR

KAKO ZAUSTAVITI RAT U UKRAJINI

Strašan rat traje već duže vrijeme u Europi u jednoj velikoj zemlji Ukrajini. Malo se govori o tome kako zaustaviti taj rat koji odnosi velike ljudske i materijalne žrtve. Ovo je serija mojih tekstova objavljenih na tu temu na Facebooku. Koristeći svoje iskustvo iz domovinskog rata u Hrvatskoj, moj mirovni angažman i sudjelovanje u mirnoj reintegraciji okupiranih dijelova Hrvatske želio sam dati svoj skromni doprinos uspostavi mira koji nije bitan samo za Ukrajinu nego i za cijelu Europu čiji je ona veliki dio.

KAKO ZAUSTAVITI RAT U UKRAJINI (1)

Moglo bi se reći, da što se mene tiče rat u Ukrajini i taman će mene netko poslušati kad o tome pišem na društvenim mrežama. Ipak mislim, da taj rat koji se vodi u Europi i koji je već sad imao prema grubim procjenama oko 200 000 poginulih, a broj ranjenih i osakaćenih se obično množi s tri, pa su to svakako ogromne ljudske žrtve, nikoga ne smije ostaviti ravnodušnim. Da bih dokazao svoju kompetentnost da govorim o ovom problemu moram napomenuti, da imam određeno vojno znanje (rezervni sam pukovnik HV), da imam i ratno iskustvo (sudjelovanje u domovinskom ratu), da imam iskustvo i u uspostavi mira (vodio sam pregovore sa srpskom stranom o prekidu vatre), a intenzivno sam se bavio mirovnim aktivnostima (dobitnik sam mirovne nagrade „K. Sukić). Ako sam vas uspio uvjeriti da mi sve ovo daje pravo da kompetentno govorim o ovoj problematici onda bih u nekoliko nastavaka (Facebook ne trpi velike tekstove) iznio svoje viđenje i prijedloge za rješenje ovog aktualnog problema.

Prvo nešto o vojnoj situaciji. Sjećate se kako je velika vojna sila jedne od najsnažnijih armija na svijetu zaposjela gotovo cijelu Ukrajinu, došla pred Kijev. Sjećamo se zastrašujućih kilometarskih kolona tenkova i najsuvremenijeg naoružanja koji su zakrčile ukrajinske puteve. Sjećamo se kako ukrajinski političari nisu vjerovali da će doći do ruske invazije i grdili strane obavještajne službe koje su na to upozoravale. Dakle ogromna vojna sila ušla je u zemlju nepripremljenu za rat. I što se je dogodilo? Do kraja godine u kojoj je u veljači pokrenuta ruska okupacija ruske snage su bile potisnute na krajnji istok Ukrajine i poluotok Krim gdje se i danas nalaze. Tako je ideja da će Ukrajina pasti u nekoliko dana neslavno propala. Kako je do toga došlo?

KAKO ZAUSTAVITI RAT U UKRAJINI (2)

Obično se naivno misli da se rat vodi tako da dvije velike vojske na jednom velikom prostoru pucaju jedna po drugoj i koja više poubija onih drugih ta pobjeđuje. Ali zaboravlja se da se rat vodi protiv naroda ovaj puta protiv ukrajinskog naroda. Ruski vojnici su naivno vjerovali propagandi da oni dolaze osloboditi Ukrajinke i da će naići na masovnu podršku i pokazalo se da su se jako prevarili. Ukrajinci nisu htjeli prihvatiti rusko „oslobađanje“ nego su pružili masovni otpor. Opet se potvrdila misao jednog od vrhunskih vojskovođa našeg Tita koji je rekao: „Narod koji je spreman braniti svoju slobodu nemoguće je pobijediti.“ Sjećamo se da su Ukrajinci u nedostatku protutenkovskog naoružanja masovno pravili molotovljeve koktele i kako su iz jurećih automobila bacali na tenkove, kako su pravili protutenkovske prepreke, kako su preokretali putne znakove kako bi dezorijentirali agresore, kako su javno protestirali protiv dolaska ruske vojske. U šumovitim predjelima počele su se pojavljivati gerilske jedinice koje su nanosile gubitke agresorskim vojnicima, a djelovali su na okupiranim područjima i partizanske grupe koje su likvidirale kolaboracioniste sa ruskim okupatorima. Kasnije je počela stizati pomoć drugih zemalja u sofisticiranom naoružanju što je omogućilo uspješno suprotstavljanje agresiji.

U našem domovinskom ratu zajednička vojska okrenula se na srpsku stranu, nitko nam nije pomagao, čak je uveden embargo na uvoz oružja. Ali nikome od Hrvata nije palo na pamet da prihvati srpsku okupaciju i stvaranje velike Srbije i Hrvatska se oslobodila i izvojevala pobjedu. I opet se potvrdila ona Titova, da narod koji je spreman braniti svoju slobodu nije moguće pobijediti.

Na slici: Ukrajinci prave molotovljeve koktele kao protutenkovsko oružje na početku ruske agresije

KAKO ZAUSTAVITI RAT U UKRAJINI (3)

A što se događa na istoku Ukrajine i zašto dugo najavljivana ofanziva Ukrajine nije uspjela. Na istoku Ukrajine u regijama Luhans i Donjeck živjeli su zajedno Ukrajinci i Rusi oko 50% prema 50%, govorilo se pretežno ruskim jezikom. Na Krimu je živjelo 58% Rusa, 24% Ukrajinaca i 12% Tatara. Rusi su anektirali i oblasti s pretežno ukrajinskim stanovništvom Herson i Zaporožje gdje je 70% Ukrajinaca i 25% Rusa. Nakon okupacije Rusije smanjio se broj Ukrajinca i sad tamo uglavnom žive Rusi koji rusku vojsku ne doživljavaju kao agresore nego kao svoje branitelje, a ukrajinsku vojsku ne očekuju kao oslobodiocce nego kao okupatore iako je to zvanično i prema međunarodnom priznanju dio ukrajinske države. I neki Ukrajinci koji su ostali ovdje radije prihvaćaju ovu okupaciju nego da se nastavlja rat. Jedna starija žena kaže: „Hoćemo li opet ovako nakon osam godina da se borimo s našom braćom i sestrama Rusima.“ Pokušaj da se u te dijelove okupiranog teritorija ubace partizanske jedinice jednostavno nije uspio jer te jedinice (znamo to iz našeg NOB-ea) mogu opstati samo uz podršku lokalnog stanovništva inače bivaju ubrzo likvidirane. Rusi su te krajeve integrirali u Rusiju i tamo uveli rusku valutu, ruske dokumente, rusko školstvo i sve ostale prerogative ruske države. Situacija je vrlo slična onome što smo mi imali za vrijeme rata s istočnom Slavonijom i Baranjom.

Nenapredovanje ukrajinske vojske se objašnjava nedostatkom streljiva, umorom ljudstva, smjenjuju se zapovjednici, smišljaju nove taktike i strategije, rat prenosi i na teritorij Rusije, ali pomaka već više od godinu dana nema. Jedino što se događa da i jedna i druga strana imaju velike gubitke u ljudstvu i tako oslobađanje ovog dijela Ukrajine u kojem u velikom broju živi rusko stanovništvo je očito teška misija. Rusija u posljednje vrijeme čini napore da bi zauzela dijelove regija koje je integrirala u Rusiju, a kojima u potpunosti ne vlada jer dijelove Donjecka i Zaporožja drži ukrajinska vojska.

KAKO ZAUSTAVITI RAT U UKRAJINI (4)

Prije dvije godine u trećem mjesecu neposredno nakon početka ruske invazije na Ukrajinu na Zagreb je pala bespilotna letjelica teška šest tona 50 metara od zgrade studentskog doma. Letjelica je poslana iz Ukrajine sa sovjetskim obilježjima. Iako je preletjela Rumunjsku, Mađarsku i dio Hrvatske nikakva protuzračna obrana ju nije zaustavila i samo velikom srećom nije pala na studentski dom jer bi izazvala velike ljudske žrtve. Nismo dobili nikakvo suvislo obrazloženje što se dogodilo i kako je to moglo sletjeti u glavni grad jedne od novijih članica NATO-a. Ako znamo da je Ukrajina od početka ruske invazije tražila da se NATO uključi u obranu Ukrajine vrlo je vjerojatno da se ovim incidentom željelo inscenirati ruski napad na glavni grad jedne od članica što bi po NATO-vim pravilima tražilo uključivanje u obranu. NATO se u ovom slučaju pokazao kao tigar od papira i o ovom velikom incidentu na jednu od članica nisu na sjednici htjeli ni raspravljati, a koliko znamo nije ništa posebno učinjeno kako se u budućnosti ne bi takvi napadi mogli ponoviti.

Uključivanje Ukrajine u NATO stalno je na dnevnom redu i iznalaze se mogućnosti i procjenjuju eventualne posljedice njenog uključivanja i u vrijeme dok nije cijela oslobođena i dok rat nije završen. Ipak istini za volju treba napomenuti da je Ukrajina sve ove godine dobivala veliku vojnu pomoć od zemalja članica NATO-a i da je oslobađanje velikog dijela okupiranog teritorija išlo uz izdašnu pomoć u naoružanju i ostalim sredstvima. Ipak prevladava mišljenje da sadašnje uključivanje Ukrajine u NATO ne bi zaustavilo rat.

Na slici: Bespilotna letjelica poslana na Zagreb

KAKO ZAUSTAVITI RAT U UKRAJINI (5)

Ovih dana digla se velika buka oko prijedloga pape Franje da se prekine rat u Ukrajini i sukob nastoji riješiti pregovorima. Iako papa cijelo vrijeme zagovara mir u svijetu pa je i ovdje slao svoje predstavnike da pokušaju zaustaviti rat i otvore vrata za pregovore u sadašnjoj situaciji ovaj prijedlog je posebno aktualan jer očito da već duže vrijeme

nema napretka u oslobađanju okupiranih dijelova Ukrajine. Ovo stanje može sad potrajati godinama i samo će se gomilati ljudski gubitci. Osobno mislim da je sad vrijeme za prekid vatre i početak pregovora. To se neće brzo završiti i to će potrajati godinama, ali poznato je da je bolje deset godina pregovarati nego jednu godinu ratovati. To naravno nikako ne znači neku kapitulaciju Ukrajine, kako neki pokušavaju tumačiti, Ukrajina je međunarodno priznata u postojećim granicama i o tome se ne pregovara. Pregovara se o povlačenju vojske s okupiranog teritoriju te o uspostavi normalnog života za sve građane na tom području. To se zove mirna reintegracija koja u stvari znači da se svi mogu vratiti svojim kućama i živjeti u miru. Kao primjer bih ovdje iznio naša iskustva mirne reintegracije istočne Slavonije i Baranje u kojoj sam sudjelovao.

Na slici: papa Franjo ne poziva Ukrajinu na predaju nego na pregovore

KAKO ZAUSTAVITI RAT U UKRAJINI (6)

Budući da je ovaj okupirani istočni dio Ukrajine nacionalno mješovito područje ovdje je najbolji način završavanja sukoba tzv. mirnom reintegracijom. To nije ni malo jednostavan proces i obično traje više godina i može biti uspješan, a može samo zacementirati postojeće stanje. Situacija koju smo mi imali s okupiranim dijelom Hrvatske istočnom Slavonijom i Baranjom uspješno je završen nakon šest godina. Počeo je oko Nove godine 1992. prekidom vatre. Obje vojske ostale su na dostignutim pozicijama, a prekid vatre su nadzirali europski promatrači u bijelim uniformama. Oni su organizirali jednom tjedno sastanak predstavnika srpske komande i hrvatskog zapovjedništva jednom u Osijeku, a sljedeći tjedana u Sarvašu prvom selu u okupiranoj istočnoj Slavoniji. Na tom susretu svaka strana je izvijestila o uočenim prekršajima u prekidu vatre i dogovarani su načini kako ih zaustaviti. Uspostavljena je tzv. „vruća linija“ direktna telefonska veza između dvaju zapovjedništava preko koje se interveniralo kad je došlo do otvaranja vatre. Ta faza prekida vatre trajala je nekoliko mjeseci i bila je teška i vrlo stresna.

Iako je u tom procesu stvorena doza međusobnog povjerenja predstavnika našeg i njihovog zapovjedništva, iako su odrađene još neke manje humanitarne akcije s jedne i druge strane ipak ta faza prekida vatre nije bila uspješna jer su napadi nastavljani pa smo u tih nekoliko mjeseci na našoj strani imali puno poginulih. Osjećajući osobnu odgovornost za ove gubitke zatražio sam od zapovjednika Operativne zone da me zamijeni drugim časnikom u ovim pregovorima. Kako zapovjednik Gorinšek nije

vjerovao da će se dogoditi mirna reintegracija pokrenuo je akciju vojnog oslobađanja okupirane Baranje, ali na zahtjev međunarodne zajednice akcija je prekinuta.

Na slici: Iako je dogovoren prekid vatre Osječani su i dalje svakodnevno ginuli

KAKO ZAUSTAVITI RAT U UKRAJINI (7)

Sljedeća faza mirne reintegracije bila je ulazak mirovnih snaga nazvanih UMPROFOR. One su imale mandat izvršiti demilitarizaciju, omogućiti vraćanje prognanika i organizirati organe vlasti prema predratnom nacionalnom sastavu ovog područja. No UMPROFOR to ni nakon nekoliko godina nije napravio nego je samo zadržavao postojeće stanje, a ljudi su i dalje protjerivani i likvidirani. Zbog toga je 1995. Hrvatska vojska krenula u oslobađanje najprije zapadne Slavonije akcijom „Bljesak“ a nekoliko mjeseci kasnije velikom vojnom operacijom „Oluja“ oslobođeni su svi okupirani krajevi osim istočne Slavonije i Baranje.

Budući da je Hrvatska otkazala suradnju s UNPROFOR-om u istočnoj Slavoniji i Baranji formirane su mirovne snage UNTAES (plave kacige) koje su ovaj puta bile opremljene i borbenim jedinicama i uspješno vođene od američkog generala Kleina. One su u dvije godine izvršile demilitarizaciju, omogućen je povratak prognanika. Hrvatska vojska nije ulazila, ali su oformljene policijske snage u koje su uključeni i policajci s okupiranog teritorija.

Iako se otpor postupnom uvođenju nadležnosti hrvatske države na ovo područje izražavao na razne načine taj proces se više-manje normalno odvijao. Kad je doktorica Vesna Bosanac, koja je cijeli rat vodila vukovarsku bolnicu došla vidjeti kavo je stanje sada na izlasku ju je dočekala grupa žena koje su je vrijeđale i gađale raznim predmetima. Kad je ministrica prosvjete došla u posjet školama nastavnici su ju u zbornicama dočekali okrenuti leđima. Pri posjetu Vukovaru američka državna tajnica Madeleine Albright je izašla iz automobila i željela porazgovarati s građanima, ali su na nju počeli bacati kamenje i razne predmete te je brzo morala napustiti ovo područje.

Da bi smanjio tenzije među Hrvatima i Srbima Klein je organizirao posjete grobljima i različite druge susrete, a na prostoru nedaleko Nemetina kod ulaza u Osijek organizirao je tzv. „Kleinovu tržnicu“ koja se održavala nedjeljom i tu bi se skupilo uvijek

nekoliko tisuća građana s jedne i druge strane koja je bila i mjesto susreta rodbine i prijatelja, ali i trgovine različitim proizvodima. Organiziran je i „Vlak mira“ koji je došao iz Zagreba u Vukovar gdje je Tuđman u svom govoru pozvao Srbe i Hrvate na nastavak zajedničkog života u miru. Mandat UNTAES-a je završio 1998. i time je zvanično završila mirna reintegracija. Te godine sam prvi puta nakon sedam godina mogao doći u svoj vinograd koji se nalazi u Dalj Planini između Erduta i Aljmaša.

Na slici: Sudionici „vlaka mira“ održali su skup na porušenoj vukovarskoj željezničkoj stanici

KAKO ZAUSTAVITI RAT U UKRAJINI (8)

Posebnu ulogu u mirnoj reintegraciji su imale mirovne aktivnosti nevladinih udruga koje su počele djelovati odmah početkom rata. Zanimljivo je da se njihova aktivnost uglavnom svodila na edukaciju što je meni kao pedagogu bilo vrlo blisko. Sredinom 1992. na vlastiti zahtjev izlazim iz vojske i vraćam se na svoj posao pedagoga u Zavodu za školstvo i intenzivno se uključujem u mirovne aktivnosti. Edukacija se provodila u obliku pedagoških radionica u kojima se događalo tzv. suštinsko učenje kojim sam se već ranije bavio. Veliku pomoć u tim mirovnim aktivnostima davali su mirovni aktivisti iz mnogih zapadnoeuropskih zemalja. Teme su bile nenasilna komunikacija, govor nenasilja, produktivan pristup sukobu, rješavanje sukoba, medijacija, empatija, aktivno slušanje. Sve je to u prvi mah izgledalo besmisleno jer se nije govorilo o ratu i rješavanju aktualnog sukoba, ali je ljude osposobljavalo da ovladaju filozofijom nenasilja i da se osposobe sukobe rješavati nenasilno. No bilo je važno što su se postepeno u ove aktivnosti uključivali mirovni aktivisti i s područja Srbije kao i iz okupiranih dijelova, te prognanici koji su bili posebno ranjiva skupina.

Veći broj projekata koje su pokretali mirovni aktivisti iz europskih zemalja uključivali su u ove aktivnosti predstavnike iz Hrvatske, Srbije i okupiranih područja. Projekt „Most mira“ koje su vodili mirovni aktivisti iz Holandije i Švicarske okupljao je ljude koji su ranije radili zajedno u istim ili sličnim profesijama. Oni su organizirali i „Kuću susreta“ u kojoj je omogućen dolazak i kraći boravak razdvojenih obitelji, prijatelja i suradnika. Vrlo korisni su bili ljetni kampovi mladih na kojima se također nudilo puno edukativnih

radionica kao npr. pjesme nenasilja, dramske radionice, tai chi vježbe, rješavanje sukoba, igre nenasilja i sl. Većina ovih aktivnosti odvijala se u susjednoj Mađarskoj koja je zdušno podržavala ove aktivnosti. U suradnji s „Life and Peace“ institutom iz Švedske realiziran je projekt obnove civilnog društva na okupiranim područjima tako da su prvo volonteri na tečaju od deset tjedana osposobljeni za rad u mirovnim timovima koji su poslije razmješteni na cijelom području. Osječki Centar za mir je realizirao projekt „aktivnog slušanja“ koji je u poratnim uvjetima imao veliko terapijsko značenje.

Za zaustavljanje rata u Ukrajini bilo bi važno da se odmah krene s mirovnim aktivnostima. Vidim da je u Srbiji оформljena grupa pod nazivom „Rusi, Ukrajinci, Bjelorusi, i Srbi zajedno protiv rata“ koja organizira različite mirovne inicijative i aktivni su na društvenim mrežama. To svakako treba podržati, ali i dalje jačati takve mirovne inicijative. No rat će moći zaustaviti jedino ljudi koji žive u Ukrajini, u Rusiji i na okupiranim područjima. A na susretima koji se mogu organizirati u susjednim prijateljskim zemljama treba dominirati edukacija za nenasilno rješavanje sukoba. Europa bi trebala financirati ove pokrete jer oni ne mogu bez sredstava za putovanja, smještaj i boravak okupljenih sudionika pojedinih aktivnosti, a potrebno je i plaćati profesionalne trenere. To su svakako neusporedivo manja sredstva od onih koja se troše na naoružanje.

Na slici: Jedna od akcija udruge „Rusi, Ukrajinci, Bjelorusi i Srbi zajedno protiv rata“

KAKO ZAUSTAVITI RAT U UKRAJINI (9)

Gledajući s vojnog aspekta za stranu koja ima okupirane vlastite teritorije povoljna situacija za prekid vatre i početak pregovora je onda kad je vlastita vojska u ofanzivi, a ne kad gubi bitke i kad se povlači jer će onda agresor zadržati okupirane teritorije. Ali problem je da dok vlastita vojska dobiva bitke nikome nije do prekida vatre i pregovora. Mirna reintegracija u Hrvatskoj je bila uspješna i zbog toga što se pokazalo da je hrvatska vojska sposobna osloboditi okupirana područja, a poklopile su se i

međunarodne okolnosti oko rata u Bosni, situacije na Kosovu, a Srbija je bila i pod sankcijama. Što se tiče Ukrajine njeno rukovodstvo treba procijeniti kad je najpovoljnija situacija za prekid vatre i početak pregovora.

Proces ima kao što sam objasnio na našem primjeru sljedeće etape:

1. Prekid vatre uz međunarodne promatrače.
2. Dolazak mirovnih snaga s mandatom UN-a.
3. Demilitarizacija područja.
4. Povratak prognanika i vraćanje oduzete imovine.
5. Formiranje zajedničke policije koja ulijeva povjerenje svih građana.
6. Ponovno uspostavljanje vlasti koja je u skladu s nacionalnom strukturom prije rata.
7. Dogovor o statusu ovih područja unutar Ukrajine i eventualno neki oblik autonomije.
8. Ponovna uspostava institucija civilnog društva na tim područjima.

Pri tome treba računati da će to trajati više godina i da može biti uspješno, ali i neuspješno što znači da konflikt i dalje postoji, a time i opasnost od novog ratnog sukoba. Smatra se da je sukob riješen ako su obje strane u sukobu zadovoljne rješenjem, dakle bez pobjednika i poraženih.

Možda ovo sve što sam iznio u odnosima koji sada vladaju između Rusije i Ukrajine izgleda utopijski i nerealno, ali treba znati da svaki rat, prije ili kasnije, završi mirom. Svi koji čine napore da rat završi što prije poštedit će živote mnogih ljudi. Što se tiče mirne reintegracije koja se dogodila kod nas u Hrvatskoj treba reći da je ona velikim dijelom i rezultat intenzivnih mirovnih aktivnosti upravo u ovom dijelu Hrvatske. U drugim dijelovima gdje nije bilo mirovnih aktivnosti nije bilo ni mirne reintegracije.

Na slici: Regije koje je Rusija okupirala i koje bi mogle biti predmetom mirne reintegracije

